

OBSAH

<i>Stefanie Wefers – Tatjana Gluhak, Eifel lava – the provenance of two Late Iron Age rotary querns discovered in Bohemia</i> – Eifelská láva – provenience dvou rotačních žernovů z doby laténské z Čech	3–16
<i>Ladislav Varadzin, Hrnčířská výroba ve východní části střední Evropy 6.–13. století v archeologických pramenech</i> – Pottery production in the eastern part of Central Europe in the 6 th to 13 th century in archaeological sources	17–71
<i>Věra Čulíková, Středověká údolní niva Vltavy v Praze na Malé Straně (Valdštejnská čp. 154/III, Kolovratský palác)</i> – Medieval floodplain of the river Vltava in the neighbourhood of the Lesser Town in Prague (Valdštejnská St. No. 154/III, Kolovratský Palace)	72–116
MATERIALIA	
<i>Miroslav Dobeš – Jaroslav Peška, Raně eneolitický měděný sekeromlat typu Pločnick z Olomouce-Holic</i> – Eine frühäneolithische kupferne Hammeraxt des Typs Pločnick aus Olomouc-Holice	117–125
<i>Miloš Čižmář, Nálezy bronzových odlévacích forem z doby laténské a římské na Moravě</i> – Funde von bronzenen Gussformen aus der Latène- und Römerzeit in Mähren	126–134
<i>Jaroslav Frána, Analýza složení bronzových forem z doby laténské a římské a článků koňského postroje typu Vimose</i> – Analyse der Materialzusammensetzung von Zügelkettengliedern aus der jüngeren Römerzeit und ihrer Gussformen	135–136
<i>Dana Zapletalová – Martin Hložek, Vážky z Polní ulice na Starém Brně</i> – Balance scale from Polní Street in Staré Brno	137–149
DISKUSE	
<i>Jan Kysela, Italští Bojové a česká oppida</i> – The Italian Boii and Bohemian oppida	150–177

NOVÉ PUBLIKACE

- Miloš Čižmář*, Karol Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska (Nitra 2008) 178–181
- Filip Laval*, Daniel Mouton: Mottes castrales en Provence. Les origines de la fortification privée au Moyen Âge (Paris 2008) 181–184
- Jan Kypta*, Svorník 6/2008. Sborník příspěvků ze 6. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 5.–8. 6. 2007 v Litomyšli. Funkční a prostorové uspořádání budov (Praha 2008) 184–189
- Jan Kypta*, R. Aurig – R. Butz – I. Gräßler – A. Thieme Hrsg.: Burg – Strasse – Siedlung – Herrschaft. Studien zum Mittelalter in Sachsen und Mitteleuropa. Festschrift für Gerhard Billig zum 80. Geburtstag (Beucha 2007) 190
- Slavomil Vencl*, A. Binsteiner – E. M. Ruprechtsberger: Späte Altsteinzeit im Linzer Raum. Die Silexanalyse von Perg-Weinzierl (Linz 2009) 191
- kv*, Utz Böhner: Sesselfelsgrötte IV. Die Schicht E3 der Sesselfelsgrötte und die Funde aus dem Abri I am Schulerloch. Späte Micoquien-Inventare und ihre Stellung zum Moustérien (Stuttgart 2008) 191–192
- Jan Kypta*, G. Eggenstein – N. Börste – H. Zöller – E. Zahn-Biemüller Hrsg.: Eine Welt in Bewegung. Unterwegs zu Zentren des frühen Mittelalters (München – Berlin 2008) 192–193
- Ondřej Levínský*, Ivana Fridrichová-Sýkorová: Počátky staropaleolitických drobnotvárných industrií v Čechách. Hořešovičky, Kladno (Praha 2008) 193–195
- Zuzana Bláhová-Sklenářová*, Jan Hajšman – Milan Řezáč – Petr Sokol – Robert Trnka: Příručka amatérského archeologa aneb do mrtvých se nekope (Praha 2009) 195–197
- Petra Goláňová*, Miloš Hlava – David Vích: Laténské osídlení Boskovicka. Laténské osídlení Uničovska. Českomoravské pomezí v době římské. Pravěk – Supplementum 17 (Brno 2007) 197–199
- Jan Kypta*, Heike Kennecke: Die slawische Siedlung von Dyrotz, Lkr. Havelland (Rahden/Westf. 2008) 199–200
- Monika Pecinovská*, Branka Migotti: Lukovičaste fibule s portretima na području Rimskog carstva. The crossbow brooches with portraits in the Roman empire (Zagreb 2008) 200
- Kateřina Tomková*, Jiří Roháček ed.: Epigraphica & Sepulcralia 2 (Praha 2009) 200–202
- Jan Kypta*, Thomas Schenk: Die „Altstadt“ von Freyenstein, Lkr. Ostprignitz-Ruppin. Rekonstruktion der brandenburgischen Stadtwüstung des 13. Jhs. auf der Grundlage archäologischer Grabungen und Prospektionen und Grundzüge eines denkmalpflegerischen Konzepts (Rahden/Westf. 2009) 202–203
- Jan Kypta*, Schlossbau der Spätgotik in Mitteleuropa. Tagungsband (Dresden 2007) 203–204
- Wolfgang Schwabenicky: Schloß Sachsenburg. Geschichte und Baugeschichte aufgrund archivalischer und bauarchäologischer Untersuchungen (Sachsenburg 2009)
- Michaela Endlicherová*, Eva Svensson: The Medieval Household: Daily Life in Castles and Farmsteads (Yale University 2008) 204–205

Eifel lava – the provenance of two Late Iron Age rotary querns discovered in Bohemia

Eifelská láva – provenience dvou rotačních žernovů z doby laténské z Čech

Stefanie Wefers – Tatjana Gluhak

Two Late Iron Age rotary querns found in Bohemia manufactured using grey, vesicular lava have been analysed typologically and geochemically with the aim to determine their provenance. Both objects match up with a typology which was developed on the basis of numerous Late Iron Age rotary querns discovered in Germany. The types of the upper and lower stone are characteristic for the production in quarries located in the Eifel. Using a combination of geochemical discrimination, cluster-, and discriminant analyses, both rotary querns could be allocated exactly to their quarries at the Bellerberg volcano near Mayen in the East Eifel area. However, being the only Eifel lava rotary querns known in Bohemia their occurrence is not sufficient to assume a regular and continuous exchange between Bohemia and the Eifel quarries in Late Iron Age times.

rotary quern – Late Iron Age – Eifel – lava – distribution – typology – geochemistry – XRF analysis

Dva české nálezy rotačních žernovů z doby železné, vyrobené z šedé pórzní lávy, byly podrobeny typologickým a geochemickým analýzám, jež měly stanovit jejich provenienci. Oba předměty se řadí k typologii vypracované na četných nálezech z doby železné v Německu. Typy, které zkoumaný běhoun a ležák představují, jsou charakteristické pro produkci lomů Eifelské vrchoviny. Kombinací clusterové a diskriminační analýzy byl stanoven původ obou exemplářů na bellerberském vulkáně, poblíž města Mayen ve východním Eifelu. Dva dosud osamocené české nálezy žernovů vyrobených z eifelské suroviny ovšem nelze interpretovat jako doklad pravidelných kontaktů mezi oběma oblastmi.

rotační žernovy – doba železná – Eifel – láva – distribuce – typologie – geochemie – rentgenfluorescenční analýza

TATJANA M. GLUHAK, Institute of Geosciences, Johannes Gutenberg University Mainz, Becherweg 21, D-55099 Mainz; gluhak@uni-mainz.de

STEFANIE WEFERS, Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Forschungsinstitut für Vor- und Frühgeschichte, Ernst-Ludwig-Platz 2, D-55116 Mainz; wefers@rgzm.de

Hrnčířská výroba ve východní části střední Evropy 6.–13. století v archeologických pramenech

Pottery production in the eastern part of Central Europe
in the 6th to 13th century in archaeological sources

Ladislav Varadzin

Text shrnuje archeologické prameny pro studium hrnčířské výroby na území České republiky, Slovenska a Polska v raném středověku. Zaměřuje se na nálezy z hrnčířských dílen, včetně hrnčířských pecí shromážděných v samostatném katalogu na konci práce, a výběrově také na doklady distribuce keramiky. Nálezy jsou pojednány nejen z důvodů bilance archeologických pramenů, ale také se zřetelem k otázce specializace a organizace výroby v raných státech sledované části Evropy.

hrnčířská pec – distribuce keramiky – směna – specializace – organizace výroby – střední Evropa

The text summarizes archaeological sources for the study of pottery production in the territory of the Czech Republic, Slovakia and Poland in the early medieval period. The text focuses on finds from pottery workshops, including pottery kilns, collected in a separate catalogue at the end of the work, as well as on selected evidence on the subject of the distribution of ceramics. Finds are discussed not only for reasons of reviewing archaeological sources, but also with regard to the question of the specialization and organization of production in the early states in the studied parts of Europe.

pottery kiln – distribution of ceramics – trade – specialization – production organization – Central Europe

Středověká údolní niva Vltavy v Praze na Malé Straně (Valdštejská čp. 154/III, Kolovratský palác)

Medieval floodplain of the river Vltava in the neighbourhood
of the Lesser Town in Prague
(Valdštejská St. No. 154/III, Kolovratský Palace)

Věra Čulíková

Karpologické a xylotomické analýze bylo podrobena 18 vzorků náplavových sedimentů ze zaniklého vedlejšího ramene Vltavy v sousedství Malé Strany v Praze. Lokalita se ve středověku nacházela vně městského opevnění v říčním korytu, protékaném vodou jen za povodní. Náplavy byly datovány metodou ^{14}C (99,7 %) do rozmezí 770–990 A. D. až 1160–1282 A. D., podle keramiky do závěru 10. až poč. 14. století. Rostlinné makrozbytky – 23 399 diaspor + fragmenty diaspor; dřeva, uhlíků aj. – nejméně 300 taxonů bylin a dřevin prokázaly smíšený charakter sedimentu. Část makrozbytků měla původ v sedimentačním prostoru, část projevila spojitost se sousedícím sídlištěm, ostatní byly splaveny řekou. Ve srovnání s analyzovanými soubory z městského jádra Malé Strany je kolekce z říčního sedimentu bohatší o ca 50 %. Výsledky byly konfrontovány se závěry pylové analýzy z téže lokality, s nálezovými soubory z městského jádra Malé Strany a s nálezem makrozbytků z mimopražských raně středověkých lokalit situovaných do slepých říčních ramen.

karpologická analýza – xylotomická analýza – Vltava – Praha – náplavové sedimenty – středověk – vegetace

18 samples from alluvial deposits extracted from a defunct side branch of the river Vltava in the neighbourhood of the medieval Lesser Town in Prague were submitted to carpological and xylotomical analyses. The site was situated outside the fortification in the river channel through which water used to flow only during floods. The alluvial deposits were dated by means of ^{14}C method (up to 99.7 %) to the period between 770–990 A.D. and 1160–1282 A.D., according to the pottery to the end of the 10th till the beginning of the 14th centuries. The vegetal macroremains – 23 399 diaspores + fragments of diaspores, wood, charcoal, etc. – at least 300 taxa of herbs and woody plants demonstrated mixed character of the sediment. The origin of a part of the macroremains was in the sedimentation area, a part showed relation with the neighbouring settlement; the others were washed down by the river. It was the river itself and the floods, which became more devastating after 1250 A.D., that took part in enlarging the collection of the species by about 50 % compared with the sets from the historical core of the Lesser Town. The results were compared with the outcomes of pollen analysis from the same location, with the early medieval sets of finds from the core of the Lesser Town and partially from the Czech early medieval sites situated into dead river branches.

carpological analysis – xylotomical analysis – Vltava river – Prague – alluvial deposits – Middle Ages – vegetation

Raně eneolitický měděný sekeromlat typu Pločnik z Olomouce-Holic

Miroslav Dobeš – Jaroslav Peška

Předmětem publikace je měděný sekeromlat typu Pločnik (varianta Čərbuna), objevený v r. 2007 v Olomouci-Holicích v inundaci řeky Moravy. Výskyt daného typu se váže na horizont StK V/MMK IIa a Horní Cetno/MMK IIb, v absolutním datování zhruba na polovinu 5. tisíciletí př. Kr. Zcela dominantní pozici v materiálovém složení kovu zaujímá měď (99,997 %). U takto čistého kovu se uvažuje o využití těžných uhličitanových rud či ryzí mědi. Funkci těchto prvních těžkých měděných předmětů je třeba chápat v rovině prestižní, magické, případně vojenské.

raný eneolit – měď – metalurgie – Morava – sekeromlat – Pločnik

***An Early Eneolithic copper Pločnik-type axe from Olomouc-Holice.** The subject of the publication is a copper Pločnik-type axe (Čərbuna variety) discovered in 2007 in Olomouc-Holice in an inundation area of the Morava River. Copper holds a dominant position (99.997%) in the material composition of the metal. The purity level of the metal leads to conjecture on the use of mined carbonate ore or pure native copper and metal collected freely on the surface of the ground. These first heavy copper objects probably had a prestigious, magical or even military function.*

Early Eneolithic – copper – metalurgy – Moravia – Pločnik-type axe

MIROSLAV DOBEŠ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; dobes@arup.cas.cz
JAROSLAV PEŠKA, Archeologické centrum Olomouc, U Hradiska 42/6, CZ-779 00 Olomouc
peska@ac-olomouc.cz

Nálezy bronzových odlévacích forem z doby laténské a římské na Moravě

Miloš Čižmář

V článku jsou zveřejněny první nálezy bronzových forem z doby laténské a římské na území ČR. Ve formě z hradiska „Obírka“ u Loučky byly zhotovovány spony typu Almgren 65, soubor forem nalezený u Dyjákovice sloužil k odlévání komponent bronzových koňských řetězů typu Vimose z mladší doby římské. Současně byly shromážděny další součásti tohoto typu řetězu, především dvou žaludovitých mezičlánků, z oblasti středního Podunají. Jejich koncentrace spolu s nálezy forem na jejich výrobu (Drösing, Dyjákovice) naznačují, že výrobu řetězů typu Vimose lze předpokládat právě v této oblasti. Diskutována je otázka výskytu a účelu bronzových forem; jejich výrazně menší počet oproti formám kamenným lze pravděpodobně vysvětlit tím, že opotřebené bronzové formy byly dále recyklovány.

pozdní doba laténská – mladší doba římská – bronzové odlévací formy – koňské řetězy typu Vimose – Morava – střední Podunají

***Finds of bronze casts from the La Tène and Roman periods in Moravia.** The article presents the first finds of bronze forms from the La Tène and Roman eras discovered within the territory of the Czech Republic. The form found at the “Obírka” hillfort near Loučka (central Moravia) was used to manufacture Almgren 65 brooches, while the set of forms found at Dyjákovice (southern Moravia) was used to cast the components of bronze Vimose-type horse harnesses from the late Roman era. The concentration of components for this type of harness in the central Danube region and the discovery of forms for their manufacture (Drösing, Dyjákovice) allow us to assume that Vimose-type harnesses were manufactured in this region. The article discusses the question of the incidence and purpose of the bronze forms; their significantly smaller number as compared to stone forms can probably be explained by the possibility that any worn bronze forms were recycled.*

late La Tène period – early Roman era – bronze casting forms – Vimose-type horse harnesses – Moravia – central Danube region

MILOŠ ČIŽMÁŘ, Ústav archeologické památkové péče Brno, v.v.i., Kaloudova 30, CZ-641 00 Brno
cizmar@uapp.cz

Vážky z Polní ulice na Starém Brně

Dana Zapletalová – Martin Hložek

Článek se týká tří předmětů z barevného kovu, nalezených na Starém Brně: fragmentu kroužku, drobné trojúhelné misky vah se třemi otvory a fragmentu třmínku vah s jazýčkem. Nálezy vah jsou v českých zemích poměrně vzácné, tento má navíc bezpečné nálezové okolnosti: byl získán v suterénu zaniklé dřevohliněné stavby při plošně vedeném záchranném výzkumu. Kromě zhodnocení nálezové situace a porovnání jednotlivých komponent vah s českými i evropskými nálezy byla provedena i materiálová analýza, která ukazuje na druhotnou sestavu.

skládací vážky – Brno – vrcholný středověk – materiálová analýza

Balance scale from Polní Street in Staré Brno. *The article concerns three objects made of non-ferrous metal discovered in the Staré Brno quarter of Brno: a fragment of a ring, small, triangular balance scale pans with three holes and a fragment of a balance bar with a small pointer. Balance scale finds are relatively rare in the Czech Lands; moreover, the Staré Brno balance scale is accompanied by safe archaeological context. It was retrieved from the cellar fill of a defunct wood-and-earth building during rescue excavations. In addition to an evaluation of the find situation and a comparison of the individual balance components with Czech and European finds, a material analysis was performed; this pointed to a secondary assembly of the discovered assemblage.*

balance scale – Brno – High Middle Ages – material analysis

DANA ZAPLETALOVÁ, Archaia Brno o.p.s., Česká 156/6, CZ-602 00 Brno; dzapletalova@archaiabrn.cz
MARTIN HLOŽEK, Metodické centrum konzervace TMB, Purkyňova 105, CZ-612 00 Brno
hlozek@technicalmuseum.cz
Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Arna Nováka 1, CZ-602 00 Brno

Italští Bojové a česká oppida

Jan Kysela

Článek se pokouší kriticky zhodnotit tezi hledající impuls ke vzniku pozdně laténských oppid v severní Itálii, v regionu Emilia-Romagna, kde ve 4. – poč. 2. stol. př. Kr. sídlil keltský kmen Bojů. Po shrnutí dostupných pramenů, písemných i archeologických, vztahujících se k dané oblasti a období, přistupuje k jejich interpretaci z hlediska dané problematiky a ke komentování diskuse, jež k tématu probíhala v italské archeologii. Na podporu teze není shledán dostatek argumentů ani ve výpovědi písemných pramenů, ani v dostupném nálezovém fondu.

doba laténská – oppida – Bojové – Čechy – Itálie – Emilia-Romagna

The Italian Boii and Bohemian oppida. *The article evaluates critically a theory searching for the impulse for the emergence of late La Tène oppida in the north Italian region of Emilia Romagna, where the Celtic tribe of Boii is reported to have dwelt in the 4th – early 2nd centuries B.C. After summarising both written and archeological sources for the period and region in question, its interpretation is approached in light of this evidence and subsequently of discussions on the problem which are taking place in Italian archaeology. The theory is found to be insufficiently backed by both written sources and by archaeological evidence.*

La Tène period – oppida – Boii – Bohemia – Italy – Emilia-Romagna